

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ТА ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
КУРСУ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ»

Нагайчук Олена Валеріївна

Кандидат педагогічних наук

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

На сучасному етапі розвитку вищої освіти, показником її якості визначено компетентності, які становлять основу професійного аспекту, оскільки необхідні для діяльності в сфері обраної професії. Таким чином, розвиток компетентностей є метою освітніх програм. Термін «компетенція» служить для позначення інтегрованих якостей майбутнього випускника, тобто характеризує результат процесу освіти. Компетентною вважається людина, яка має достатні знання в якій-небудь галузі. Тому функціональний репертуар компетентності об'єктивно вмотивований освітніми нормами і стандартами.

За загальноприйнятою класифікацією компетентності поділяють на дві групи: загальні компетентності (універсальні) та фахові (предметно-спеціальні) компетентності, які визначають профіль освітньої програми та кваліфікацію студента - випускника.

Компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах. Провідне місце у структурно-логічній схемі професійної підготовки інженерів-педагогів належить нормативним дисциплінам «Безпека життєдіяльності» та «Основи охорони праці», оскільки вони використовують досягнення й методи фундаментальних та прикладних наук.

Здатність ефективно працювати і діяти у соціумі є основою професійної компетентності, тому здатність працювати та діяти безпечно – основа компетентностей з безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Проаналізувавши ключові компетентності, запропоновані А. Хуторським, ми вибрали основні загальні (універсальні) компетентності, які повинні набути майбутні інженери-педагоги в результаті вивчення інтегрованої дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці», а саме:

1. *Ціннісно-сміслова компетентність* пов'язана з ціннісними орієнтирами студента, його здатністю бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, уміти вибирати цільові та значеннєві установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення. Дана компетентність забезпечує механізм самовизначення студента в ситуаціях навчальної й іншої діяльності. Від неї залежать індивідуальна освітня траєкторія студента та програма його життєдіяльності в цілому.

2. *Інформаційна компетентність* - здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел (візуалізація та осмислення зібраної навчальної інформації, оскільки інформація є обов'язковим компонентом педагогічної діяльності як системи, тому чим більш точною й адекватною буде інформаційна основа діяльності студента, тим ефективнішою буде його професійна педагогічна діяльність).

3. *Соціально-трудова компетентність* передбачає володіння знаннями та досвідом у сфері трудової діяльності (виконання ролі інженера, вчителя, спеціаліста з охорони праці); здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність до адаптації та дії у новій ситуації; здатність особистості до практичної діяльності, що дає змогу оперативно розв'язувати нові проблеми й завдання (тобто не тільки володіти необхідними знаннями, а й уміти адекватно діяти у небезпечних ситуаціях, мобілізуючі здобуті знання, та беручи на себе відповідальність за власні рішення). Студент

опановує мінімально необхідні для життя та роботи у сучасному виробництві навички соціальної активності та функціональної грамотності.

4. *Здоров'язберігаюча компетентність* - передбачає збереження власного фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я і здоров'я свого оточення; прихильність безпеці (розглядається як властивість людини уникати загроз, зберігаючи здатність захищати власні життєво важливі інтереси, а також суспільства й держави, при цьому обираючи найбільш доцільні способи реагування).

Після розкриття універсальних компетентностей майбутнього інженера-педагога, ієрархія компетентностей потребує розгляду та визначення фахових. Більшість науковців сходяться на думці, що фахові компетентності характеризуються наявністю у фахівця не стільки значного обсягу знань і досвіду, скільки вмінь актуалізувати накопичені знання та вміння в потрібний момент і використати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій. Виходячи з цього, фахова компетентність виражається в здатності правильно оцінити ситуацію, що склалась і умінні знайти необхідне рішення, аби досягнути найкращих результатів у професійній діяльності.

Очевидним є факт неможливості існування жодного загальноприйнятого переліку фахових компетентностей, в силу їх предметної специфічності. Таким чином, змістове наповнення фахової компетентності з БЖД та ОП становлять фахові знання, практичні вміння й навички, професійні особистісні якості майбутнього інженера-педагога.

Діяльність інженерів-педагогів передбачає виконання практичної роботи. Тому необхідно мотивувати їх звертати увагу на дотримання правил безпечної роботи, основ гігієни праці та виробничої санітарії, навчати їх безпечним прийомам роботи із технологічним обладнанням, ознайомлювати із заходами попередження виробничого травматизму, звертати увагу на дотримання правил електробезпеки та пожежної безпеки.

Формування професійної компетентності з питань безпеки включає наступні аспекти: формування умінь і навичок з видів діяльності, які здійснюються не тільки в безпечних умовах, але і в умовах ризику; спеціальну теоретичну підготовку до безпечної життєдіяльності (осмислення загальних проблем ризику, безпеки, небезпеки тощо); психологічну підготовку до безпечної життєдіяльності (формування сміливості, рішучості, готовності до діяльності в умовах прийнятного ризику тощо); розвиток якостей особистості, необхідних для безпечної життєдіяльності (далекоглядності, гуманності, оптимістичності тощо, як основи безпеки окремої людини і суспільства в цілому).

Оскільки, студент може стати компетентним в галузі охорони праці тоді, коли своїми зусиллями здобуде інформаційні ресурси для певної діяльності, випробує різні моделі поведінки в її процесі та обере з-поміж них ті, що найбільше відповідають ситуації що склалась. Тому завдання курсу «Безпека життєдіяльності та охорона праці» полягає в ознайомленні студентів із наявними в людства ресурсами для компетентної діяльності й надати їм достатні можливості випробувати різні способи їх використання, різні стратегії поведінки в реальних та змодельованих з навчальною метою ситуаціях.

Таким чином, система фахової підготовки інженерів-педагогів у вищих навчальних закладах, відповідно до соціально-економічних перетворень, зазнає значних змін. Професійна компетентність з безпеки життєдіяльності характеризує стосунки інженерів-педагогів з професійним простором і містить такий вимір безпеки, який пов'язаний безпосередньо професійною діяльністю і зумовлений нею.